

EMBERMISMERET ÉS ETIKA

7. évfolyam

18 óra

Célok és feladatok

A hetedik évfolyamon belépő új tantárgy az első félévben az *emberi természet*, a második félévben a *társas kapcsolatok* sajátosságait tárgyalja oly módon, hogy ötvözi a leíró embertudományokat (lélektan, szociológia) a normatív etikával. A tárgy egyszerre szolgálhatja az általános műveltség gyarapítását, a világszemlélet és az erkölcsi értékrend alakulását. Fejleszti az önismeretet, felkészíti a kulturált társaskapcsolatok építésére és fenntartására. Hozzájárul a differenciált emberkép és identitástudat alakulásához.

A tantárgy keretében a környezeti nevelés alábbi szempontjait igyekezünk megvalósítani.

A tanulók

- ismerjék a korábbi etikai rendszerek – elsősorban a különböző vallások, kultúrák – természettel kapcsolatos felfogását;
- a Teremtés Könyve kapcsán gondolják végig az ember helyét: ura-e vagy gondnoka a természetnek, hatalma avagy felelőssége van-e a többi földi lényel szemben?
- lássák, miként jelenik meg a XX. században a nyugati gondolkodásban az élet tisztelete mint alapvető etikai elv (pl. Albert Schweitzer): az élet (a természeti elemek) emberi hasznosságától függetlenül is értéket jelent;
- ismerkedjenek a fogyasztói társadalom kérdéskörével: tájékozódni etikai kötelességünk a „globális” társadalomban, felelősségünk pedig megnövekedett;
- tudják: a kölcsönösség és a felelősség az öko-etika alappillérei.
- vitassák meg: önkorlátozást avagy önmegvalósítást kínál számunkra egy másfajta etika?;
- lássák be a helyhez kötöttség fontosságát;

Fejlesztési követelmények

A tárgy segíti a *személyiségjegyek* fejlesztését: a társaskapcsolatokban szükséges normák készségek kialakítását, az ember és környezete viszonyának reális érzékelését, a nyitottság, a bátorság és a humorérzék emberi értéként való kezelését. Megalapozza továbbá a tanulók toleráns törvénytisztelő magatartását, kulturált vitakészségét.

Belépő tevékenységformák

Beszélgetés (szabad asszociációk, vélemények felszínre hozása és ütköztetése, hipotézisek bizonyítása és cáfolata, szövegek megbeszélése és elemzése).

A játék (szerepjáték, szociodráma).

Kutatás (önmaguk, események, helyzetek megfigyelése és elemzése, megismerkedés és interjú szakemberekkel, adatok és tények összegyűjtése, rendezése és elemzése, kísérletek, írásos és szóbeli kutatási beszámolók készítése).

Kiegészítő bibliográfia készítése, a tanultak és feltártak vizuális megjelenítése, olvasmány- és esemény napló vezetése, sajtófigyelés, élménybeszámoló készítése, a tanult témaköröket bemutató kiállítások rendezése, segítségre szoruló megismerése, és megsegítése, művészi alkotás létrehozása egyénileg vagy közösen

TÉMAKÖRÖK TARTALMAK

Az emberi természet

3 óra

Az ember egyedfejlődése

A születés előtti időszak és a születés. Életszakaszok: csecsemőkor, kisgyermekkor, kisiskoláskor, serdülőkor, ifjúkor, felnőttkor, öregkor.

Test és lélek

A test és a lélek egysége. Egészség, betegség, fogyatékoság, egészség és egészség.

Pszichikus működésünk és mozgatóink

Érzékelés és cselekvés. Ösztönök, indulatok, érzések, érzelmek, értékelés. Megismerés, gondolkodás. Szükségleteink és érdekeink. Előítéleteink. Nyitottság, empátia és tolerancia.

Egyén és személy

4 óra

Kommunikáció, nyelv, gondolkodás Emberi szellem, emberi kiteljesedés Az ember mint értékelő és erkölcsi lény

Nyelv és kommunikáció. Intelligencia, okosság, bölcsesség. Megismerés és tudás. Képesség, tehetség. Problémamegoldás, tanulás.
Hit és tudás. Önmegvalósítás, önszeretet, önzés. Siker és boldogság. Öröm és szenvedés.
Értékek és normák. Az értékelés és nehézségei. Illendőség, helyesség, igazságosság. Jó és rossz. Szokások és erkölcsök.. Választás és döntés. Szándék és tett. A lelkiismeret. Az erények. A helyes életvezetés alapelvei.

Társas kapcsolatok

11 óra

Társaink

Szülő és gyermek, testvérek, házastársak. Barátság. Munkatársak, diáktársak. Nemzetiségi és nemzeti hovatartozás.

Kapcsolatok

A kapcsolatok szimmetriája. Rokonszenv és ellenszenv. Őszinteség és hazugság. Hűség. Előítéletesség és nyitottság. Alkalmazkodás és önállóság. Gyávaság és bátorság. Bizalom. Erőszak, jogos önvédelem.

Nemiség, szerelem, házasság

Férfi és női szerepek. A nemi érettség. Szerelem és házasság. A házasság, mint szövetség, mint otthonteremtés, mint biológia, érzelmi, gazdasági, jogi, erkölcsi szövetség, mint szeretetkapcsolat és életadás. Konfliktusok a házasságban és megoldásuk.

Az emberi társadalom

Egyén és közösség. Magánélet és közélet a társadalomban.

Munka, gazdaság, alkotás

Fizikai és szellemi munka. A munka mint szaktudás, az alkotás mint jog és kötelesség. Megélhetés, gazdálkodás, jólét. Tulajdon. Vállalkozás.

Kultúra és művelődés

Társadalom, kultúra, vallás. Kultúra és civilizáció. Műveltség és képzettség.

Életszínvonal, életmód és életminőség

Jólét és jólét. Munkaidő, szabadidő, szórakozás. Otthonteremtés. Ünnepek és ünneplés. Az élet értelme az értelmes élet.

Ember és természet Hit, világszemlélet, vallás

Beavatkozás, uralom, felelősség.
Megismerés, hit, meggyőződés. Természetkép, világkép, világszemlélet. Istenhitek és vallások. A vallás mint hit, ismeret, élmény, szertartás, rítus és közösség. A vallás mint világmagyarázat.

Egyéni és közösségi értékek

A demokratikus állampolgárság értékei: a közjó, az egyén jogai, törvényesség, más kultúrák tisztelete, hagyománytisztelet, igazság, igazságosság, a polgári állam értékei. többség, kisebbség.

A továbbhaladás feltételei

Az emberrel, a társadalommal és az erkölccsel kapcsolatos *ismeretszerzési és -feldolgozási képességek* fejlődése. Életkorának megfelelő szinten legyen képes különböző forrásokból ismeretek összegyűjtésére, osztályozására, elemzésére, a köztük lévő összefüggések keresésére és azokból következtetések levonására.

Az emberrel, a társadalommal és az erkölccsel kapcsolatos tudását, véleményét legyen képes *kifejezni*, mások megnyilatkozását legyen képes értelmezni.

Legyen tisztában az egyéni és közösségi értékekkel, az alapvető állampolgári jogokkal és kötelességekkel. Legyen képes erkölcsi értékeket felismerni, tudjon különbséget tenni a jó és rossz, az igaz és hamis, valamint a szép és a rút között.

12. évfolyam

Évi óraszám: 32

Célok és feladatok

Minden tapasztalatszerzés és gondolkodás végső soron az ember önmegértésének elmélyítését szolgálja. Az etika oktatásának alapvető célja, hogy fogalmi kereteket nyújtson az ember sajátos léthelyzetének és az emberi együttélés alapelveinek értelmezéséhez. Bemutatja az emberi kapcsolatok világát és tudatosítja azokat az értékdilemmákat, melyek a tetteiért felelős lény, az ember sorsától elválaszthatatlanok. Megismertet a helyes magatartás és a jó döntés vezérelveiről, az erények mibenlétéről folyó – civilizációnk történetével egyidős – disputában kiérlelt főbb álláspontokkal, értékelvekkkel és érvelési módokkal.

A tantárgy keretében a környezeti nevelés alábbi szempontjait igyekszünk megvalósítani.

A tanulók

- ismerjék a korábbi etikai rendszerek – elsősorban a különböző vallások, kultúrák – természettel kapcsolatos felfogását;
- a Teremtés Könyve kapcsán gondolják végig az ember helyét: ura-e vagy gondnoka a természetnek, hatalma avagy felelőssége van-e a többi földi lényvel szemben?
- lássák, miként jelenik meg a XX. században a nyugati gondolkodásban az élet tisztelete mint alapvető etikai elv (pl. Albert Schweitzer): az élet (a természeti elemek) emberi hasznosságától függetlenül is értéket jelent;
- ismerkedjenek a fogyasztói társadalom kérdéskörével: tájékozódni etikai kötelességünk a „globális” társadalomban, felelősségünk pedig megnövekedett;
- tudják: a kölcsönösség és a felelősség az öko-etika alappillérei.
- vitassák meg: önkorlátozást avagy önmegvalósítást kínál számunkra egy másfajta etika?;
- lássák be a helyhez kötöttség fontosságát;

Fejlesztési követelmények

Az erkölcsi érzék kiművelése a saját magunk és a mások sorsáért viselt felelősség tudatosítása, a választási helyzetek elemzése és az etika alapfogalmainak elsajátítása révén.

Az önálló tájékozódáshoz és a tudatos életvezetéshez szükséges jellemvonások, készségek és ismeretek fejlesztése.

Elemi szintű jártasság elsajátítása az etikai gondolkodás alapkérdéseiben, fejlődésének főbb állomásait és a legfontosabb etikai érvelési módokat illetően.

Az etikai álláspontok megvitatásának képessége, a saját meggyőződés kommunikálásához és a mások meggyőződésének megértéséhez, tiszteletéhez szükséges intellektuális képességek kifejlesztése.

A civilizációnkban általánosan elfogadott etikai és életvezetési normák értelmének sokoldalú megvilágítása.

Belépő tevékenységformák

Mindennapos élethelyzetek, döntési szituációk elemzése. Feladatok, példák az erkölcsi dilemmák felismerésének és értelmezésének gyakoroltatására. Az irodalmi, történelmi stb. tanulmányok során megismert esetek feldolgozása etikai tartalmuk szerint. Szövegelemzés. Irányított viták, szerepjátékok.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Az erkölcsi lény
5 óra

A társas lény (csoport és egyén; a tudatos viselkedés eredendő szociális jellege). Normakövetés, szokáserkölc, az individuális etika kialakulása.

Én és te. A másik szerepe az öntudatos én kialakulásában. Az öntudat reflexivitása és nyitottsága. Önazonosság és önmegvalósítás a társas kapcsolatokban. Autonómia és egymásra utaltság.

Az erkölcsi cselekedet
5 óra

A szabadság értelmezés különféle bölcseleti iskolák felfogása szerint. A választás szabadsága és az ember felelőssége. A tetteinkért viselt felelősség és a mások sorsáért ránk háruló felelősség összefüggése. Szándék és következmény. Törvény és lelkiismeret. A szenvedés tapasztalata és magyarázatai. Az ember bűnössége és jóra valóssága a keresztény hagyományban. Jó és rossz megkülönböztetésének képessége. Az erkölcsi törvénykezés egyetemességigénye és a lehetséges jó életformák sokfélesége. Matriális és formális etikák.

Az etika megalapozása
2 óra

A tekintélyelvű, természetjogi (teleologikus), kötelesség-, utilitárius, felelősség- és konszenzuetikák érvelési módjának alapjai és összefüggése, az etikai gondolkodás történetéből vett klasszikus példák alapján.

Az erények és a jellem
5 óra

A jellem és az illem. Képességek és erények. Törekvés a jóra (a jó akarat). Önnevelés, önfegyelem. Erkölcsi alapértékek az európai civilizációban: a személyiség integritása, kényszermentesség, kölcsönösség, méltányosság, részvét, tisztelet, odaadás, a szenvedésokozás tilalma. Az alapvető erények.

A szeretet forrásai és nemei.

Személy és erkölcs
4 óra

Életcélok és szükségletek. A jólét fogalma. Az élet minősége. A személyes kapcsolatok erkölcsi dilemmái. Családi kapcsolatok, házasság, nemi erkölcs. Barátság, részvét, segítség. Munkaerkölc. Etikus fogyasztás. Példakövetés, példaképek.

Társadalom és erkölcs
5 óra

Etikai közösség és társadalom. Erkölcs és jog eltérő illetékessége. Személyes elkötelezettség és tolerancia. Hazaszeretet. A társadalmi identitás szerkezete. Erkölcs és politika. Törvénytisztelet és a polgári engedelmesség iránti kötelesség. Társadalmi szolidaritás, társadalmi igazságosság. Etika és gazdaság.

Vallás és erkölcs
2 óra

A kereszténység erkölcsi tanításának lényege. Az ó- és újszövetségi etika összefüggése. Az ember léthelyzete és felelőssége a keresztény egyházak és más világvallások felfogása szerint. A keresztény erkölcsi felfogás hatása az európai civilizáció fejlődésére. Valláserkölc és világi etika viszonya. Az etika transzcendens megalapozásának igénye.

Korunk erkölcsi kihívásai
2 óra

A tudományos-technológiai fejlődés etikai dilemmái. A géntechnológiai, a születésszabályozás, a népességszabályozás, a modern orvoslás, az öregedés és az emberhez méltó halál erkölcsi kérdései.

A globális felelősség

A jövő nemzedékekkel, más lényekkel, illetve az élővilág rendjének és

kérdései

2 óra

sokféleségének megőrzésével kapcsolatos kötelességeink természete. Vita az állatok jogairól.

Továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje az etika alapfogalmainak jelentését. Tanulja meg felismerni az erkölcsi értékek konfliktusát mindennapos élethelyzetekben. Tudjon érvelni saját etikai meggyőződése mellett. Értse és értelmezze felelősségét a maga és a mások sorsáért, a földi élővilág jövőjéért.